
77 років боротьби зі сліпотою Філатовської школи дитячої офтальмології

Боброва Н. Ф., Кацан С. В.

ДУ “Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова НАМН України” (Одеса, Україна)

Відділ дитячої офтальмопатології в Інституті очних хвороб ак. В. П. Філатов організував в 1946р, будучи славнозвісним відомим офтальмологом. Основна мета полягала в розробці операції наскрізної кератопластики в дитячому віці. В офтальмології тих часів було рекомендовано відкладати таку складну операцію до дорослого віку, але глибока амбліопія нівелювала оптичний результат операції.

Професор С. А. Бархаш – перший керівник дитячого відділу блискуче довела можливість та високу ефективність проведення різних методик наскрізної кератопластики у дитячому віці, починаючи з немовлят. І по теперішній час проф. С.А. Бархаш залишається світовим лідером за кількістю наскрізних кератопластик (756) дітям.

З моменту організації відділ дитячої офтальмопатології стає відучим лікувальним, науковим та організаційним центром боротьби з дитячою сліпотою в Україні, вирішуюючи різнопланові проблеми вродженої та набутої патології очей.

Питанням діагностики та хірургічного лікування вродженої глаукоми – основної причини світової сліпоти у дитячому віці присвячують свої роботи проф. І. С. Черкасов (1954), проф. Н. Ф. Боброва разом з к.м.н Н. Б. Кузьміною (2009) розробили універсальну антиглаукоматозну операцію “віскосінусотомію”, яка має тривалий (до 10 років) гіпотензивний ефект.

З самого початку та по теперішній час відділ працює над одним з важливіших питань усунення сліпоти внаслідок вроджених катаракт. Проф. С. А. Бархаш в 1968-1987рр. доводила ефективність делікатної аспірації, к.м.н. Л. Д. Пікалова працювала над оптичною ірідектомією (1961), к.м.н. А. П. Потієнко – вирішував питання профілактики ускладнень (1966), вивченню ехографічних характеристик вроджених та набутих катаракт присвячує свою роботу к.м.н Сорочинська Т. А. (1988).

Вибух новітніх технологій в хірургії вроджених катаракт почався зі спільної роботи відділа під керівництвом проф. Бобрової зі шведськими офтальмологами на чолі з проф. Зеттестрем Ш. (2000-2003), коли вперше в світі була доведена можливість та велика ефективність факоаспірації вроджених катаракт з одночасною імплантацією штучного кришталика, що потім поширились по всіх країнах. Під керівництвом проф. Н. Ф. Бобрової вирішували питання мікрохірургії різних видів катаракт, – к.м.н Хмарук Г. М. (2004), профілактика розвитку вторинної катаракти – к.м.н Романова Т. А. (1990), особливості імплантації штучних кришталіків дітям перших місяців життя – н.сп. Жеков О. С, хірургічного лікування увеальних катаракт – к.м.н. О. Н. Нестерець (2014). Друга інтернаціональна кооперація (2009-2011) була присвячена можливості імплантації дітям штучних кришталіків нової моделі – “bag in the lens” та здійснювалося спільно з бельгійським проф. М. Ж. Тассигнон.

Проблема відновлення зору внаслідок травматизма завжди залишається вкрай актуальною в усі часи – їй присвячені канд. дис. проф. І. С. Черкасова (1954), докторська дисертація проф. Бобрової Н. Ф. (1991) та її числених учнів – проф. Н. В. Іванової (2004), к.м.н. Енукідзе Д. З. (2004), к.м.н. А. Шеріф (2008), к.м.н. В.У. Шевчик (2012).

Диференційною діагностикою та лікуванням високозлоякісної внутрішньоочної пухлини – ретинобластоми (РБ) займалася проф Бархаш ще у 1968-1978рр. Сонографічними дослідженнями при РБ займались проф. Р. К. Мармур, к.м.н. В. В. Тринчук (1970), к.м.н. Смалюх Н. В. (1998). Перші інтравітреальні ін'єкції мелфалана при РБ в Європі були здійснені проф. Бобровою Н. Ф. та к.м.н. Сорочинською Т. А. ще в 2009 р, а в 2010 р. – розроблен спосіб поєднаної поліхіміотерапії (ППХТ) РБ, в якому комбінувались локальні інтравітреальні ін'єкції з системною внутрішньовенною терапією. Багаторічний досвід (10 років) застосування метода ППХТ дозволив зберегти життя та очі у 77,3% дітей різного віку та стадій РБ. Нарощувалась робота над підвищенням ефективності ППХТ шляхом залучення інтравітреальних ін'єкцій до консолідуючих методів терапії: лазер- (2020), кріо- (2021), брахі- (2021), з підвищенням доз (2020) та вдосконалення абластичності ін-

травітреальних ін'єкцій (2020), що дозволило підняти показник збереження очей при РБ до 87,2% при 15-річному застосуванні. З “легкої руки” українських спеціалістів методика інтравітреальної терапії зараз широко застосовується у всьому світі при органозберегаючому лікуванні РБ.

Хірургічній корекції вроджених та набутих різних видів птозів присвятили свою працю лікар В. П. Хріненко (1975) та к.м.н. Троїніна С. А. (1999) яка довела патогенетичність та високу ефективність одночасної корекції вродженої патології усіх структур верхньої повіки при синдромі блефарофімозу.

Розробкою хірургічних технологій та відновленню вродженої непрохідності слізозових шляхів займалася проф. С. А. Бархаш (1961), к.м.н. С. О. Верба (1998), к.м.н. Г. М. Дембовецька (2018). Питанням удосконалення операцій енуклеації з формуванням опорно-рухової кукси присвячені канд. дисертації Е. У. Стародубцевої (1965) та Н. Н. Грачова (1987). Вивчення становлення кольорового зору - к.м.н. Уварова О. Ю. (1984).

Визначенню оптимальних методик хірургічного лікування відшарування сітківки в дитячому віці присвятила свою докторську дисертацію проф. С. А. Васильєва (1984). Патологією заднього відрізку ока займався к.м.н. Меліков Г. Г. (1975). Питанням диференціальної діагностики, хірургічного та консервативного лікування новоутворень орбіти вирішувала к.м.н. (1992) Суходоєва Е.А. В дитячих кабінетах відділу працюють к.м.н. Чумак Н. Н., к.м.н. Панкратова Т. В.

Проблемами етіопатогенеза, профілактики та лікування міопії займався ак. В. П. Філатов, проф. С. Ф. Кальфа, В. Е. Шевалев, к.м.н. В.В. Скородинська, О. О. Маліновський та інші. В 1977р. організована лабораторія порушень бінокулярного зору, якою керували проф. І. В. Ключа (1977-1981), проф. А. С. Сенякіна (1981-1986), з 1986 р. по теперішній час проф. В. І. Сердюченко. В лабораторії плідно працюють д.м.н. Бушуєва Н. М., д.м.н. Бойчук І. М.

Питанням скринінгу, діагностики та лікування ретинопатії недоношених (РН) присвячена робота д. м. н. Кацана С. В. (2021). В Інституті розроблена модель офтальмологічної допомоги дітям з РН на півдні України. За період 2008-2023 рр в рамках розробленої моделі, було оглянуто 5936 передчасно народжених дітей, яким

було проведено 17325 скринінгових оглядів: в Одеській області – 5330 дитини (15795 скринінгових оглядів); в Миколаївській – 311 дітей (881 скринінгових оглядів); в Херсонській – 254 дітей (608 скринінгових оглядів); в АР Крим (до 2014 року) – 41 дитина (41 скринінговий огляд). Була проведена 687 телемедична консультація за допомогою РапоСам LT. Проведено лазерне лікування 461 дітей: в Одеській області – 217 дітей, в Миколаївській – 93 дітей, в Херсонській – 94 дитини, АР Крим (до 2014 року) – 41 дитина. В 2020 році на базі Інституту ім. Філатова відкритий Центр запобігання дитячої сліпоти через ретинопатію недоношених.

Не всі питання знайшли відображення в цих тезисах. Кожен день ставить нові проблеми, які потребують розробки нових шляхів їх вирішення. Але всі співробітники Інституту очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова додають свого знання, досвід, сили, вміння для того, щоб життя маленьких пацієнтів не було за-тьмарено стражданням, сліпотою та слабозорістю, щоб їх життя було сповнене радістю та щастям.

77 years of struggle against blindness of the Filatov Pediatric Ophthalmological School

Bobrova N. F., Katsan S. V.

State Institution "The Filatov Institute of Eye Diseases and Tissue Therapy of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine" (Odesa, Ukraine)

The Pediatric Ophthalmology Department at the Filatov Institute of Eye Diseases and Tissue Therapy was organized in 1946 by great ophthalmologist V.P. Filatov. The main department organization goal was to elaborate the peculiarities of penetrating keratoplasty in children. Professor S.A. Barkhash, the first head of the Pediatric department, brilliantly proved the possibility and high efficiency of various techniques of penetrating keratoplasty in different corneal diseases and posttraumatic scars in children of various age groups. Prof. S.A. Barkhash remains the world leader in the number of pediatric penetrating keratoplasty (756). During the work period, the Pediatric Ophthalmology Department became the leading medical, scientific, educational and organizational center in Ukraine, solving various problems of congenital and acquired eye pathology. The scientific researches of the department collaborators made it possible to solve many problems of congenital and acquired eye pathology treatment in children. Historical information about the scientific and pedagogical contribution of outstanding representatives of the Filatov Pediatric Ophthalmology School is presented.
